

neratio nisi hominis. Non ergo causalitas effectuum inferiorum est ita attribuenda divinæ virtuti, quod subtrahatur causalitas inferiorum agentium.

2. Item. Contra rationem sapientiæ est ut sit aliquid frustra in operibus sapientis. Si autem res creatæ nullo modo operentur omnia immediate; frustra essent adhibita ab ipso aliæ res ad producendos effectus. Repugnat igitur prædicta positio divinæ sapientiæ.

3. Adhuc. Quod dat alicui aliquid principale, dat eidem omnia quæ consequuntur ad illud: sicut causa quæ dat corpori elementari gravitatem, dat ei motum deorsum. Facere autem actum, consequitur ad hoc quod est esse actum, ut patet in Deo: ipse enim est actus purus, & est prima causa essendi omnibus, ut supra Lib. I. cap. x. & xlii. & II. Lib. cap. xv. dictum est. Si igitur communicavit aliis similitudinem suam quantum ad esse, in quantum res in esse produxit; consequens est quod communicavit eis similitudinem suam quantum ad agere, ut etiam res creatæ habeant proprias actiones.

4. Amplius. Perfectio effectus determinat perfectionem causæ: major enim virtus perfectiorem effectum inducit. Deus autem est perfectissimum agens. Oportet igitur quod res ab ipso creatæ perfectionem ab eo consequantur. Detrahente ergo perfectioni creaturarum, est detrahente perfectioni divinæ virtutis. Sed si nulla creatura habet aliquam actionem ad aliquem effectum producendum, multum detrahitur perfectioni creaturæ: ex abundantia enim perfectionis est quod perfectionem quam habet, possit alteri communicare. Detrahit igitur hæc positio divinæ virtuti.

5. Item. Sicut est boni bonum facere, ita summi boni est aliquid optime facere. Deus autem est summum bonum, ut in primo Lib. cap. xiv. ostensum est. Igitur ejus est facere optime omnia. Melius autem est bonum quod alicui collatum, sit inultorum commune, quam quod sit proprium, quia bonum commune semper invenitur esse divinius quam bonum unius tantum. Sed bonum unius fit multis commune, si ab uno in alia derivatur: quod non potest esse, nisi in quantum diffundit ipsum in alia per propriam actionem; si vero potestatem non habet illud in alia transfundendi, manet sibi ipsi proprium. Sic igitur Deus rebus creatis suam bonitatem communicavit: ut una res quod accepit, possit in aliam rem transfundere. Detrahente ergo actiones proprias à rebus creatis, est divinæ bonitati derogare.

6. Adhuc. Subtrahere ordinem rebus creatis, est eis subtrahere id quod optimum habent: nam singula in se ipsis sunt bona, simul autem omnia sunt optima propter ordinem universi: semper enim totum melius est partibus, & finis ipsarum. Si autem à rebus subtrahantur actiones, subtrahitur ordo rerum ad invicem: rerum enim quæ sunt diversæ secundum suas naturas, non est colligatio in ordinis unitatem, nisi per hoc quod quædam agunt, & quædam patiuntur. Inconveniens igitur est dicere, quod res non habent proprias actiones.

7. Amplius. Si effectus non producuntur ex actione rerum creaturarum, sed solum ex actione Dei, impossibile est quod per effectus manifestetur virtus alicujus causæ creatæ: non enim effectus ostendit virtutem causæ nisi ratione actionis, quæ à virtute procedens ad effectum terminatur. Natura autem causæ non cognoscitur per effectum, nisi in quantum per

ipsum cognoscitur ejus virtus, quæ naturam consequitur. Si igitur res creatæ non habeant actiones ad producendum effectus, sequitur quod nunquam natura alicujus rei creatæ poterit cognosci per effectum; & sic subtrahitur nobis omnis cognitio scientiæ naturalis, in qua præcipue demonstrationes per effectum sequuntur.

8. Item. Apatet per inductionem in omnibus, quod simile agat suum simile. Id autem quod generatur in rebus inferioribus, non est forma tantum, sed compositum ex materia & forma: nam omnis generatio ex aliquo est, scilicet ex materia, & ad aliquid, scilicet ad formam. Oportet igitur quod generans non sit forma tantum, sed compositum ex materia & forma. Non igitur species rerum separatarum, ut Platonicus posuerunt, neque intelligentia agens, ut posuit Avicenna, est causa formarum quæ sunt in materiis, sed magis hoc compositum ex materia & forma.

9. Item. Si agere sequitur ad esse in actu, inconveniens est quod actus perfectior actione destruitur. Perfectior autem actus est forma substantialis quam forma accidentalis. Si igitur formæ accidentales quæ sunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones, multo magis forma substantialis habet aliquam propriam actionem. Non est autem ejusmodi actio disponere materiam, quia hoc fit per alterationem, ad quam sufficiunt formæ accidentales. Igitur forma generantis est principium actionis, ut forma substantialis introducat in generante.

Rationes autem quas inducunt, facile est solvere. Quum enim ad hoc aliquid fiat ut sit; sicut forma non dicitur ens, quasi ipsa habeat esse, sed quia per eam compositum est: ita nec forma proprie fit; sed incipit esse per hoc quod compositum sit reducitur de potentia in actum, quæ est forma.

Nec etiam oportet ut omne quod habet aliquam formam quasi participatam, recipiat eam immediate ab eo quod est essentialiter forma; sed immediate quidem ab alio quod habet similem formam simili modo, scilicet participatam, quod tamen agat in virtute illius formæ separatae, si qua sit talis: sic enim agens similem effectum sibi producit.

Similiter etiam nec oportet quod quia omnis actio inferiorum corporum fit per qualitates activas, & passivas, quæ sunt accidentia, quod non producat ex actione earum nisi accidens: quia illæ formæ accidentales sicut causantur à forma substantiali, quæ simul cum materia est causa propriorum accidentium, ita agunt virtute formæ substantialis: quod autem agit in virtute alterius, producit effectum similem non sibi tantum, sed magis ei in cuius virtute agit, sicut ex actione instrumenti fit in artificio similitudo artis: ex quo sequitur quod ex actione formarum accidentalium producuntur formæ substantiales, in quantum agunt instrumentaliter in virtute substantialium formarum.

In animalibus vero quæ ex putrefactione generantur, causatur forma substantialis ex agente corporali, scilicet corpore celesti, quod est primum alterans: unde oportet quod omnia moventia ad formam in istis inferioribus agant in virtute illius: & propter hoc ad producendas aliquas formas imperfectas sufficit virtus celestis absque agente univoco; ad producendas autem formas perfectiores, sicut sunt animæ animalium perfectorum, requiritur cum agente celesti agens univocum, talia enim animalia non generantur nisi ex semine. Et propter hoc dicit Aristoteles in II. Physicorum text. comment. xxvi. quod ho-

ne-

mo generat hominem, & Sol.

Non est autem verum quod quantitas impediatur actionem formæ nisi per accidens, in quantum scilicet omnis quantitas continua est in materia: forma autem in materia existens, quum sit minoris actualitatis, est per consequens minoris virtutis in agendo: unde corpus quod habet minus de materia, & plus de forma, sicut ignis, est magis activum.

Supposito autem modo actionis quam forma in materia existens habere potest, quantitas coauget magis quam minuat actionem: nam quanto corpus ignis fuerit majus, supposita æque intensa caliditate, tanto magis calefacit; & supposita gravitate æque intensa, quanto magis fuerit corpus grave, tanto velocius movebitur motu naturali, & inde est quod tardius moveretur motu innaturali. Quia igitur corpora gravia sunt tardioris motus innaturalis, quum fuerint majoris quantitatis, non ostenditur quod quantitas impediatur actionem, sed magis quod coauget ipsam.

Non oportet etiam quod corpus omne careat actione, propter hoc quod in ordine rerum substantia corporalis est infima secundum suum genus: quia etiam inter corpora unum est superius altero, & formalius, & magis activum, sicut ignis est respectu inferiorum corporum; nec tamen etiam infimum corpus excluditur ab agendo. Manifestum est enim quod corpus non potest agere se toto, cum sit compositum ex materia, quæ est ens in potentia, & forma, quæ est actus: agit enim unumquodque, secundum quod est actus; & propter hoc omne corpus agit secundum suam formam, ad quam comparatur aliud corpus, scilicet patiens, secundum suam materiam, ut subiectum, in quantum materia ejus est in potentia ad formam agentis. Si autem è converso ad formam corporis patientis sit in potentia materia corporis agentis, erunt agentia, & patientia ad invicem; sicut accidit in duobus corporibus elementaribus; si autem erit unum tantum agens, & alterum tantum patiens respectu illius, sicut est comparatio corporis celestis ad corpus elementare. Sic igitur corpus agit in subiectum non ratione totius corporis, sed formæ per quam agit.

Non est etiam verum quod corpora sint in ultima remotione à Deo. Cum enim Deus sit actus purus, secundum hoc aliqua magis vel minus ab eo distant, secundum quod sunt plus vel minus in actu, vel in potentia. Illud etiam in entibus est extreme distans à Deo quod est potentia tantum; scilicet materia prima, unde ejus tantum est pati, & non agere. Corpora vero, cum sint composita ex materia & forma, accedunt ad divinam similitudinem in quantum habent formam, quam Aristoteles in I. Physic. text. comm. xlvi. nominat divinum quoddam; & propter hoc secundum quod habent formam, agunt; secundum vero quod habent materiam, patiuntur.

Ridiculum autem est dicere, quod ideo corpus non agat, quia accidens non transit de subiecto in subiectum: non enim hoc modo dicitur corpus calidum calefacere, quod idem numero calor qui est in calefaciente corpore, transeat ad corpus calefactum; sed quia virtute caloris qui est in calefaciente corpore, alius calor numero fit actu in corpore calefacto, qui prius erat in eo in potentia. Agens enim naturale non est traducens propriam formam in alterum subiectum, sed reducens subiectum quod patitur, de potentia in actum. Non igitur auferimus proprias actiones rebus creatis, quamvis omnes effectus rerum creaturarum Deo attribuamus, quasi in omnibus operanti.

CAPUT LXX.

Quomodo idem effectus sit à Deo, & à naturali agente.

Quibusdam autem difficile videtur ad intelligendum, quod effectus naturales attribuantur Deo, & naturali agenti.

1. Nam una actio à duobus agentibus non videtur progredi posse. Si igitur actio per quam naturalis effectus producitur, procedit à corpore naturali, non procedit à Deo.

2. Item. Quod potest fieri sufficienter per unum, superfluum est quod fiat per multa: videmus enim quod natura non facit per duo instrumenta quod potest facere per unum. Cum igitur virtus divina sufficiens sit ad producendos effectus naturales, superfluum est adhibere ad eosdem effectus producendos etiam naturales virtutes; vel si virtus naturalis sufficienter proprium effectum producit, superfluum est quod divina virtus ad eundem effectum agat.

3. Præterea. Si Deus totum effectum naturalem producat, nihil relinquitur de effectu naturali agenti ad producendum. Non videtur igitur esse possibile quod eosdem effectus Deus producere dicatur quos res naturales producunt.

Hæc autem difficultatem non afferunt, si præmissa considerentur. In quolibet enim agente est duo considerare, scilicet rem ipsam quæ agit, & virtutem qua agit, sicut ignis calefacit per calorem. Virtus autem inferioris agentis dependet à virtute superioris agentis, in quantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agenti, per quam agit, vel conservat eam, aut etiam applicat eam ad agendum; sicut artifex applicat instrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat, per quam agit instrumentum, nec conservat, sed dat ei solum motum. Oportet igitur quod actio inferioris agentis non solum sit ab eo per virtutem propriam, sed per virtutem omnium superiorum agentium; agit enim in virtute omnium; & sicut agens infimum invenitur immediatum activum, ita virtus primi agentis invenitur immediata ad producendum effectum; nam virtus infimi agentis non habet quod producat hunc effectum ex se, sed ex virtute superioris proximi, & virtus illius ex virtute superioris. & sic virtus supremi agentis invenitur ex se productiva effectus, quasi causa immediata, sicut patet in principiis demonstrationum, quarum primum est immediatum. Sicut igitur non est inconveniens quod una actio producatur ex aliquo agente, & ejus virtute; ita non est inconveniens quod producatur idem effectus ab inferiori agente, & à Deo; ab utroque immediate; licet alio & alio modo.

Patet etiam quod si res naturalis producat proprium effectum, non est superfluum quod Deus illum producat: quia res naturalis non producit ipsum nisi virtute divina; neque est superfluum, si Deus per se ipsum potest omnes effectus producere, quod per quasdam alias causas producatur: non enim hoc est ex insufficientia divinæ virtutis, sed ex immensitate bonitatis ipsius, per quam suam similitudinem rebus communicare voluit, non solum quantum ad hoc quod essent; sed etiam quantum ad hoc quod aliorum causæ essent: his enim duobus modis creaturæ communiter omnes divinam similitudinem consequuntur, ut supra cap. xxi. ostensum est. Per hoc etiam decor ordinis in rebus creatis apparet.

Patet autem quod non sic idem effectus causæ natura-

tu-

rurali, & divinæ virtuti attribuitur, quasi partim à Deo, & partim à naturali agente fiat; sed totus ab utroque secundum alium modum; sicut idem effectus totus attribuitur instrumento, & principali agentii etiam totus.

CAPUT LXXI.

Quod divina providentia non excludit malum totaliter à rebus.

I. Part. quest. xxii. art. 2. ad 2.

EX his etiam apparet quod divina providentia quæ res gubernat, non impedit quin corruptio, & defectus, & malum in rebus inveniatur.

1. Divina enim gubernatio, qua Deus in rebus operatur, non excludit operationem causarum secundarum, sicut jam ostensum est. Contingit autem provenire defectum in effectu propter defectum causæ secundæ agentis, absque eo quod sit defectus in primo agente, sicut cum in effectu artificis habentis perfecte artem contingit aliquis defectus propter instrumenti defectum; & sicut hominem cuius vis motiva est fortis, contingit claudicare non propter defectum virtutis motivæ, sed propter tibiæ curvitatem. Contingit igitur in his quæ aguntur, & gubernantur à Deo, aliquem defectum, & aliquod malum inveniri propter defectum secundarum agentium, licet in ipso Deo nullus sit defectus.

2. Amplius. Perfecta bonitas in rebus creatis non inveniretur, nisi esset ordo bonitatis in eis, ut scilicet quædam sint aliis meliora; non enim implerentur omnes gradus possibili bonitatis, neque etiam aliqua creatura Deo assimilaretur quantum ad hoc quod alteri emineret; tolleretur etiam summus decor à rebus, si ab eis ordo distinctorum, & disparium tolleretur, & quod est amplius, tolleretur multitudo à rebus, inæqualitate bonitatis sublata, cum per differentias quibus res ab invicem differunt, unum altero melius existat, sicut animatum inanimato, & rationale irrationali: & sic si æqualitas omnimoda esset in rebus, non esset nisi unum bonum creatum; quod manifeste perfectioni derogat creaturæ. Gradus autem bonitatis superior est, ut aliquid sit bonum quod non possit deficere à bonitate; inferior autem eo est quod potest à bonitate deficere. Utrumque igitur gradum bonitatis perfectio universi requirit. Ad providentiam autem gubernantis pertinet perfectionem in rebus gubernatis conservare, non autem eam minuere. Igitur non pertinet ad divinam providentiam ut omnino excludat à rebus potentiam deficienti à bono. Hanc autem potentiam sequitur malum; quia quod potest deficere, quandoque deficit; & ipse defectus boni malum est, ut supra cap. vii. ostensum est. Non est igitur ad divinam providentiam pertinens ut omnino malum à rebus gubernatis prohibeat.

3. Adhuc. Optimum in gubernatione qualibet est ut rebus gubernatis secundum modum suum provideatur: in hoc enim regiminis justitia consistit. Sicut igitur esset contra rationem humani regiminis, si impedirentur à gubernatore civitatis homines agere secundum sua officia, nisi forte quandoque ad horam propter aliquam necessitatem; ita esset contra rationem divini regiminis, si non sineret res creatas agere secundum modum propriæ naturæ. Ex hoc autem quod creaturæ sic agunt, sequitur corruptio, & ma-

(1) Vulgata: Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit?

lum in rebus; cum propter contrarietatem, & repugnantiam quæ est in rebus, una res sit alterius corruptiva. Non est igitur ad divinam providentiam pertinens, malum omnino à rebus gubernatis excludere.

4. Item. Impossibile est quod agens operetur aliquid malum, nisi propter hoc quod intendit aliquid bonum, sicut ex superioribus cap. iv. apparet. Prohibere autem cujuscumque boni intentionem universaliter à rebus creatis, non pertinet ad providentiam ejus qui est omnis boni causa: sic enim multa bona subtraherentur ab universitate rerum; sicut si subtraheretur igni intentio generandi sibi simile, ad quam sequitur hoc malum quod est corruptio rerum combustibilium; tolleretur hoc bonum quod est generatio ignis, & conservatio ipsius secundum suam speciem. Non est igitur divinæ providentiæ malum totaliter à rebus excludere.

5. Adhuc. Multa bona sunt in rebus, quæ, nisi mala essent, locum non haberent; sicut non esset patientia justorum, si non esset malignitas persecutorum; nec esset locus justitiæ vindicativæ, si delicta non essent: in rebus etiam naturalibus non esset unius generatio, nisi esset alterius corruptio. Si ergo malum totaliter ab universitate rerum per divinam providentiam excluderetur, oporteret etiam bonorum multitudinem diminui: quod esse non debet, quia virtuosius est bonum in bonitate quam in malitia malum, sicut ex superioribus cap. xi. patet. Igitur non debet per divinam providentiam totaliter malum excludi à rebus.

6. Amplius. Bonum totius præminet bono partitis. Ad prudentem igitur gubernatorem pertinet negligere aliquem defectum bonitatis in parte, ut fiat augmentum bonitatis in toto; sicut artifex abscondit fundamentum sub terra, ut tota domus habeat firmitatem. Sed si malum à quibusdam partibus universi subtraheretur, multum deperiret perfectionis universi, cuius pulchritudo ex ordinata bonorum, & malorum adunatione consurgit, dum mala ex bonis deficientibus proveniunt; & tamen ex eis quædam bona consequuntur ex providentia gubernantis, sicut & silentii interpositio facit cantilenam esse suavam. Non igitur per divinam providentiam debuit malum à rebus excludi.

7. Adhuc. Res aliæ, & præcipue inferiores, ad bonum hominis ordinantur sicut ad finem. Si autem nulla mala essent in rebus, multum de bono hominis diminueretur & quantum ad cognitionem, & quantum ad boni desiderium, vel amorem: nam bonum ex comparatione mali magis cognoscitur, & dum aliqua mala perpetrantur, ardentius bona optamus; sicut quantum bonum sit sanitas, infirmi maxime cognoscunt, qui etiam ad eam magis exardent quam sani. Non igitur pertinet ad divinam providentiam mala à rebus totaliter excludere.

Propter quod dicitur Isai. xlv. 7. *Faciens pacem, & creans malum*: & Amos iii. 6. (1) *Non est malum in civitate quod Deus non fecerit.*

Per hoc autem excluditur quorundam error, qui propter hoc quod mala in mundo venire videbant, dicebant Deum non esse; sicut Boetius in I. de consolatione, pros. iv. ultra med. introducit quemdam Philosophorum quærentem: Si Deus est, unde malum est? Esset autem e contrario arguendum: Si malum est, Deus est. Non enim esset malum sublato ordine boni, cuius privatio est malum: hic autem ordo non esset, si Deus non esset. Tollitur etiam &

erroris occasio per præmissa illis qui divinam providentiam usque ad hæc corruptibilia extendi negabant, propter hoc quod in eis multa mala advenire conspiciant; sola autem incorruptibilia divinæ providentiæ subdi dicebant, in quibus nullus defectus, nec malum aliquod invenitur. Per hoc etiam tollitur errandi occasio Manichæis, qui duo prima principia agentia posuerunt, bonum, & malum, (2) quasi malum sub providentia Dei boni locum habere non posset. Solvitur etiam quorundam dubitatio, utrum scilicet actiones malæ sint à Deo. Nam cum ostensum sit cap. præced. omne agens actionem suam producere, in quantum agit virtute divinæ; & ex hoc Deum esse omnium & effectuum, & etiam actionum causam; itemque ostensum sit in hoc cap. quod malum & defectus in his quæ providentiæ divinæ reguntur, accidat ex conditione secundarum causarum, in quibus potest esse defectus: manifestum est quod actiones malæ, secundum quod deficientes sunt, non sunt à Deo, sed à causis proximis deficientibus; quantum autem ad id quod de actione, & de entitate habent, oportet quod sint à Deo; sicut claudicatio est à virtute motiva quantum ad id quod habet de motu; quantum vero ad id quod habet de defectu, est ex curvitate cruris.

CAPUT LXXII.

Quod divina providentia non excludit contingentiam à rebus.

Sicut autem divina providentia non excludit universaliter malum à rebus; ita etiam non excludit contingentiam, nec necessitatem rebus imponit.

1. Jam enim ostensum est cap. lxx. quod operatio providentiæ qua Deus operatur in rebus, non excludit causas secundas, sed per eas impletur, in quantum agunt virtute Dei. Ex causis autem proximis aliqui effectus dicuntur necessarij, vel contingentes, non autem ex remotis causis: nam fructificatio plantæ est effectus contingens propter causam proximam, quæ est vis germinativa, quæ potest impediri, & deficere; quamvis causa remota, scilicet Sol, sit causa ex necessitate agens. Cum igitur inter causas proximas multa sint quæ deficere possunt, non omnes effectus qui providentiæ subduntur, erunt necessarij, sed plurimi sunt contingentes.

2. Adhuc. Ad divinam providentiam pertinet ut gradus entium qui possibili sunt, adimpleantur, ut ex supradictis cap. lxxi. patet. Ens autem dividitur per contingens, & necessarium; & est per se divisio entis. Si igitur divina providentia excluderet omnem contingentiam, non omnes gradus entium conservarentur.

3. Amplius. Quanto aliqua sunt propinquiora Deo, tanto magis de ejus similitudine participant; & quanto magis distant, tanto magis à similitudine ipsius deficient. Illa autem quæ sunt Deo propinquissima, sunt omnino immobilia, scilicet substantiæ separata, quæ maxime ad Dei similitudinem accedunt, qui est omnino immobilis; ea autem quæ sunt his proxima, & moventur immediate ab his, quæ semper eodem modo se habent, quamdam immobilitatis speciem retinent in hoc quod semper eodem modo moventur, sicut corpora cælestia. Sequitur ergo quod ea quæ consequuntur ad ista, & ab eis mota, longius ab immobilitate Dei distant, ut scilicet non semper

eodem modo moveantur; & in hoc ordinis pulchritudo apparet. Omne autem necessarium, in quantum hujusmodi, semper eodem modo se habet. Repugnaret igitur divinæ providentiæ, ad quam pertinet ordinem in rebus statuere, & conservare, si omnia ex necessitate evenirent.

4. Præterea. Quod necessarium est esse, semper est. Nullum autem corruptibile semper est. Si igitur divina providentia hoc requirit quod omnia sint necessaria, sequitur quod nihil sit in rebus corruptibile, & per consequens nec generabile. Subtraheret ergo à rebus tota pars generabilium, & corruptibilium; quod perfectioni derogat universi.

5. Adhuc. In omni motu est quædam generatio, & corruptio: nam in eo quod movetur, aliquid incipit, & aliquid desinit esse. Si ergo omnis generatio, & corruptio subtraheretur, subtraheretur contingentia rerum omnium, ut ostensum est; consequens est quod & motus subtraheretur à rebus; & omnia mobilia.

6. Item. Debilitatio virtutis alicujus substantiæ, & ejus impedimentum ex aliquo contrario agente, est ex aliqua ejus immutatione. Si ergo divina providentia non impedit motum à rebus, neque etiam impediatur debilitatio virtutis ipsarum, aut impedimentum ex resistantia alterius. Ex virtutis autem debilitate, & ejus impedimento contingit quod res naturalis non semper eodem modo operatur, sed quandoque deficit ab eo quod competit sibi secundum suam naturam, ut sic naturales effectus non ex necessitate proveniant. Non igitur pertinet ad providentiam divinam quod rebus provisio necessitatem imponat.

7. Amplius. In his quæ providentiæ debite reguntur, non debet esse aliquid frustra. Cum igitur manifestum sit causas aliquas esse contingentes, ex eo quod impediri possunt ut non producant suos effectus, patet quod contra rationem providentiæ esset quod omnia ex necessitate contingerent. Non igitur divina providentia necessitatem rebus imponit, contingentiam à rebus universaliter excludens.

CAPUT LXXIII.

Quod divina providentia non excludit arbitrii libertatem.

I. Part. quest. xxii. art. 2. ad 4.

EX quo etiam patet quod providentia divina voluntatis libertati non repugnat.

1. Cujuslibet enim gubernantis prudentis gubernatio ad perfectionem rerum gubernatarum ordinatur vel adipiscendam, vel augendam, vel conservandam. Quod igitur perfectionis est, magis considerandum est per providentiam, quam quod est imperfectionis, & defectus. In rebus autem inanimatis causarum contingentia ex imperfectione, & defectu est: secundum enim suam naturam sunt determinata ad unum effectum, quem semper consequuntur, nisi sit impedimentum vel ex debilitate virtutis, vel ex aliquo exteriori agente, vel ex materiæ indispositione; & propter hoc causæ naturales agentes non sunt ad utrumque, sed ut frequentius eodem modo suum effectum producant, deficient autem raro. Quod autem voluntas sit causa contingens, ex ipsius perfectione provenit, quia non habet virtutem limitatam ad unum, sed habet in potestate producere hunc ef-

(2) Ita editio Veneta ann. 1589. apud heredem Hieronymi Scoti. Editiones vero Romana 1570. & Veneta 1593. quæ sub providentia Dei bonum locum habere non posset.